

Suomussalmen asutuksen muistomerkki Vuokkiin

Suomussalmen asutushistoria ulottuu kymmenen tuhannen vuoden taakse. Alueella on esiintynyt Suomen varhaisinta asutusta jääkauden sulamisesta lähtien, kun luomakunta virkosi ja monimuotoinen kasvisto ja eläimistö lisääntyivät. Asutus levisi idästä päin. Kyseessä olivat saamelaiset ja karjalaiset, mutta myös muut suomalais-ugrilaiset heimot liikkuiivat näillä main. Saamelaiset asuttivat Kainuuta aina 1500-luvulle saakka, kunnes lännestä päin tullut savolaisasutus karkotti heidät Lapin perukoille.

Nykyinen asutus käynnistyi, kun Ruotsin vallan aikana Kustaa Vaasa ryhtyi asuttamaan kepein ja porkkanoin Oulujärven ympäristöä 1500-luvun puolivälissä. Pikkuhiljaa asutus levisi jokireittejä pitkin koilliseen ja itään aiheuttaen alueella jo pitkään nautintoalueena pitämien vienalaisten kanssa hävitystä ja tuhoa. Täyssinän rauhan myötä Venäjän ja Ruotsin raja siirrettiin Perämereltä Suomussalmen ja Kuhmon kohdalla nykyiselle paikalleen vuonna 1595. Itärajan pintaan syntyi pysyvä asutus. Vaikka hävityssotia käytiin puolin ja toisin, yhtäjaksoinen asutus Suomussalmen itärajalla on jatkunut näihin päiviin saakka, ja valtakunnan raja on pysynyt paikoillaan yli neljän vuosisadan ajan.

Asutus laajeni vesireittejä pitkin. Vesistöt olivat ainoita valtateitä. Vienan reitti yhdisti Perämeren ja Vienanmeren vesistöt, joita pitkin oli kuljettu vuosituhansia. Vienan reitin varrelle levittäytyivät myös uudisasukkaat. Ensimmäiset Suomussalmen pitäjän alueella asuneet ja jo vuonna 1605 Ruotsin kruunulle veroa maksaneet asukkaat olivat Tapion veljekset Matti ja Paavo. He olivat asettuneet Vuokkijärven rannalle, nykyisen Ala-Vuokin sillan korvaan molemmin puolin järveä, Kyllölän ja Järvelän tilojen paikalle. Nämä ovat Suomussalmen vanhimmat tilat. Muita olivat Alanne Alanteenjärven varrella ja Hyry, joka sijaitsi tuolloin Aittojärven pohjoisrannalla Isoaution nimellä. Isoautio on nyt ehdolla valtakunnallisesti merkittävien arkeologisten kohteiden joukkoon.

Suomussalmen kunnan vaakunassa on mustassa kentässä neljä hopealipuketta ryhmitettyinä ja kustakin nousee kultainen liekki. Lipukkeet kuvaavat muinoin käytettyä pärevalkeaa, ja niiden lukumäärä viittaa näihin Suomussalmen neljään ensimmäiseen taloon, jotka mainitaan

historiallisissa lähteissä ensimmäisen kerran jo vuonna 1604. Vaakunan on suunnitellut taiteilija Gustaf von Numers vuonna 1966.

Kainuun ainoa asutuksen muistomerkki sijaitsee Paltamossa. Muistomerkin suunnitteli suomussalmelainen Jooseppi Manninen, ja se pystytettiin kesällä 1952 Kiehimänvaaralle, kun oli kulunut 400 vuotta Kainuun nykyasutuksen alkamisesta Oulujärven ympäristössä.

Nyt olisi aika ryhtyä suunnittelemaan Suomussalmen asutuksen muistomerkkiä. Muistomerkin luonteva paikka on Ala-Vuokki. Suomussalmen kunnan tulee asettaa asiaa valmistelemaan toimikunta. Toimikunnan tehtävänä on rahoituksen järjestäminen, kilpailun organisointi ja muistomerkin paikan sijainnista sopiminen.

Sopiva ajankohta muistomerkin pystyttämiseksi on vuosi 2024, jolloin tulee kuluneeksi 420 vuotta nykyisen asutuksen alkamisesta Kiannon pitäjässä. Samana vuonna juhlitaan myös Suomussalmea eniten tunnetuksi tehneen Ilmari Kiannon syntymän 150-vuotispäivää.

Vienan reitti ry:n hallitus 24.5.2023

Paavo Keränen
puheenjohtaja

Marja Kynkäänniemi
sihteeri

